

N

Fedor Gál – Peter Pöthe

JANALY

Príde sociológ k psychiatrovi a hovorí...

N

Fedor Gál – Peter Pöthe

JA a MY

alebo

Príde sociológ
k psychiatrovi
a hovorí...

Fedor Gál – Peter Pöthe

JANALY

Príde sociológ k psychiatrovi a hovorí...

Autor: © Fedor Gál, Peter Pöthe, 2023

Vydal: © N Press, s. r. o., v roku 2023 ako svoju 91. publikáciu

Vydanie prvé

ISBN 978-80-8230-177-2

Venujeme svojim dcéram

Obsah

Predhovor	15
Kto som JA?	17
Trauma, trauma a ešte raz trauma	39
Prenos individuálny, kolektívny, civilizačný	67
Je umelá inteligencia umelá?	91
V zrkadle	107
Identita, identity a podobné ilúzie	123
Zachráňte toto dievčatko	137
Odkaz Vrbu a Wetzlera	155
Migranti sme MY	171
O duši	187
O autoroch	203

Rozhovory dvoch premýšľavých, cítiacich, kreatívnych a akčných priateľov

Stretli sa dvaja muži, ktorých vzájomná komunikácia bola pre nich zaujímavá a inšpiratívna. Povedali si, že budú zaznamenávať svoje rozhovory a hádam ich dajú k dispozícii aj druhým. Stalo sa a vznikla kniha.

Jeden (Fedor) je sociológ, v roku 1989 sa významne angažoval za ukončenie diktatúry jednej strany a za demokratické usporiadanie spoločnosti, ďalej pôsobil ako vysokoškolský učiteľ, spisovateľ, publicista, nastavoval zrkadlo spoločnosti. Druhý (Peter) je lekár, psychiater a psychoanalytický psychoterapeut. Autor niekoľkých odborných kníh, školiteľ pre odborníkov a prednáša a píše aj pre širokú verejnosť o tom, čo deti potrebujú vo vzťahoch.

Obaja sa zaujímajú aj o oblasti poznania toho druhého a kladú si veľa zásadných otázok týkajúcich sa ľudského života a života spoločnosti. Prečo a ako potrebuje JA k svojmu vývinu TY? Ako je to s mojou identitou? Ako môže spoločnosť vygenerovať zlovoľ-

ného vládcu, ktorý terorizuje spoločnosť? Ako čeliť nenávisti voči inakosti, voči imigrantom? Čo môžem urobiť ja ako jedinec? Ako prepájať dobroprajných ľudí, aby sa cítili súčasťou MY? A dotýkajú sa mnohých ďalších tém.

Úprimne a sympaticky reflektujú aj časti svojich životných skúseností, aj tých ťaživých.

Sú si vedomí, ako je pre nás ľudí významné TY, pre vývin nášho JA, našu schopnosť prežívať MY aj s tými, ktorí trpia. A nabádajú k akcii.

Inšpiratívne čítanie! Vďaka, Fedor a Peter!

Jozef Hašto

Psychiater a psychoterapeut

Bratislava, marec 2023

Predhovor

Už ani neviem, v ktorej krčme to bolo, asi U Vystřele-
nýho oka, keď Peter medzi rečou navrhol, že by sme
spolu mohli napísať knihu. Knihu veľmi osobnú, kto-
rá by presvetľovala náš pohľad na svet optikou psy-
chiatra a spoločenského vedca cez prizmu osobných
životných skúseností a osobnostného nastavenia. Po
čase som mu to pripomenul a pustili sme sa do práce.
Sedávali sme v jeho ordinácii na pražskej Malej strane
a hovorili do mikrofónu. Odsýpalo to utešene až do
chvíle, keď som zistil, že stačilo. Osobne mám pre ten-
to pocit intuitívne vysvetlenie – hovorím mu „vrtuľa
v zadku“. Myslím tým svoj zadok, samozrejme. Prácu
s našim rozprávaním mala hlavne Inge, ktorá text pre-
pisovala, a Zuzana s Monikou, ktoré text editovali. Aj
my dvaja, samozrejme, pretože sme síce dobrí kama-
ráti, ale predsa len každý iný a odtiaľ-potiaľ.

Mal som z tohto projektu radosť a celý čas som si
fandil, že spravíme radosť aj našim čitateľom. Obaja

sme totiž vo svojich profesiách a na svojom záhľadníku verejné osoby. A osvetliť bez vedľajších úmyslov svoj pohľad na témy „Kto som ja?“ a „Kto sme my?“ je v turbulentných časoch mnohých kríz, ako veríme a dúfame, zaujímavé. Zaujímavé možno hlavne tým, že súčasne predstavujeme sami seba, a tým dávame iným šancu porozumieť, že nie je jedno, kto ukazuje prstom, kto rozpráva o ceste z aktuálnej šlamastiky kamsi do neznáma. V mojom prípade dokonca do neznáma s výkričníkom, pretože druhý breh je na dohľad.

Fedor Gál
Praha, marec 2023

Kto som JA?

- Peter Pöthe — Prekvapilo ma, že si súhlasil, aby sme urobili ďalšiu knihu, veď už máš veľa kníh, a tak by ma zaujímalo – a možno aj teba –, prečo si súhlasil.
- Fedor Gál — Už sa poznáme nejaký ten rok. Vieš, že písanie kníh je pre mňa, nechcem to nazvať obsesiou, ale vlastne obsesiou. Potrebu písať mám odjakživa. Niekedy na strednej škole ju moja mama na dlhé roky zabrzdila tým, že keď ma načapala, ako píšem báseň, povedala: „Konečne!“ Vrátil som sa k písaniu na začiatku vedeckej kariéry, keď som cítil potrebu presadiť sa vo vedeckej komunite. Neskôr sa k tomu pridružila potreba „dialógovať“ s inými. Na staré kolená sa z písania stal pre mňa zvyk, čosi ako ranný jogging pre zdravo žijúcich spoluobčanov a kladenie otázok sebe a iným o témach, ktoré ma čímisi zaujali. Pre mňa je písanie

textov pýtáním sa samého seba, a pretože som vyznávačom dialogického prístupu, takmer polovica mojich kníh je dialogických. Mám tam partákov, rozprávame sa, spontánne, kus spontaneity ostáva, aj keď je to už neskôr publikované. Čiže aj my dvaja sme kamaráti, máme odlišné a súčasne komplementárne profesie, a písanie je spôsob, ako si kladiem otázky a hľadám odpovede.

- PP — Prežili sme spolu vzácny čas a obsiahli veľmi veľa, za ten čas som vymenil toľko životov a vo svete sa toľko vecí udialo, až som si pomyslel, že z pohľadu nášho vzájomného vzťahu by niektoré veci mohli byť zaujímavé aj pre iných ľudí.

- FG — Máme dosť rozumu, Peter, aby sme včas usúdili, že to, čo práve začíname tvoriť, nie je pre iných ľudí zaujímavé. Dodám iba tri drobnosti. Po prvé, sme kamaráti, to znamená, že spolu komunikujeme uvoľnene a na doraz. Po druhé, naozaj sme spolu prežili niektoré veľmi významné epizódy, ku ktorým sa pravdepodobne dostaneme v priebehu rozhovoru. Napríklad Natáľkin príbeh, spoločné úsilie nejako sa konfrontovať s rasizmom, násilím a agresivitou. Ľudskou agresivitou. Ale potom je tu ešte jeden aspekt, ktorý je pre mňa veľmi dôležitý. Ty si psychiater, ja som človek so sociologickým ale-

bo spoločensko-vedným backgroundom. Predmet tvojho záujmu je jednotlivec, dieťa v problémoch. Predmet môjho záujmu je kolektivita, pospolitosť, spoločnosť v problémoch. Ty diagnostikuješ dieťa, ja diagnostikujem spoločnosť. Tvojím záujmom je pomôcť tej trojjedinosti tela, mysle a duše konkrétneho človeka. Predmetom môjho záujmu je pomôcť trojjedinosti tela, mysle a duše nejakej kolektivity, nejakého množstva ľudí, pospolitosti, spoločnosti. Mimoriadnym predmetom tvojho záujmu sú deti v ohrození, deti trpiace šikanou, traumou; predmetom môjho záujmu je istým spôsobom chorá spoločnosť. Priťahujú nás teda extrémne situácie. Nie normálny, pohodový stav jednotlivca či spoločnosti, ale krízový stav. A obaja sme sa niekedy v živote konfrontovali s tým, akí sú naozaj ľudia v krízovej situácii. Prví na rade – a teraz mám na mysli predovšetkým šikanu celých skupín – sú ľudia z menšín. Rómovia, Židia, migranti, LGBTI+ komunita... A v tomto súzvuku si pre mňa celé tie roky, čo sa spolu rozprávame, inšpiratívny a zaujímavý.

— PP — **To ma teší. A môžeme hovoriť aj o veciach užšie spojených s našimi životmi a myšlienkami, možno by to mohlo byť pre niekoho inšpiratívne.**

— FG — Čo máš na mysli?

- PP — Napríklad takzvané osobné veci.
- FG — Poďme na vec. Mne to neprekáža.
- PP — U mňa je to trochu komplikovanejšie. Pretože v povahe mojej práce je, že klienti, veľkí aj malí, si do mňa premietajú svoje životy a pocity. A vždy, keď je to viac o mne, môže to zbytočne komplikovať terapeutický proces. Čiže nejde iba o to, že mne by bolo niečo nepríjemné, ale moji klienti majú potom viac práce. Mnohí moji kolegovia nie sú verejne činní práve z týchto dôvodov. Ani v mojej pracovni nevidíš nič osobné, žiadnu rodinnú fotografiu. A je to aj kvôli mne. Musím oddeľovať súkromie od práce, aby som nevyhorel, aby som mal dostatočnú kapacitu pre nich aj pre seba. Ale ak sa ma nejaký malý klient opýta, koľko mám detí alebo čo s nimi robím, či s nimi hrám playstation, tak, samozrejme, odpoviem popravde. Snažím sa podriaďiť tomu, čo v terapii funguje, čo je efektívne. Som však pomerne rozporuplný človek, takže sú aj veci, ktoré proti mojej vôli prekračujú stanovené hranice a filtrujú sa do terapie. A mňa láka, že naša knižka bude práve na tejto hranici.
- FG — To si iba fandíš, Peter. Veď nemôžeš povedať, že si psychiater, ktorému vyhovuje život niekde v anonymite. Veľa publikuješ a kto vie čítať a roz-

mýšľať, vie, že v твоjich knihách, článkoch a rozhovoroch si ty aj tvoji klienti prítomní. To znamená, že sa dávaš k dispozícii. Ako psychiater a verejná osoba. Aj ja sa dávam k dispozícii. Ja však ako publicista, sociológ, bývalý politik a verejná osoba, na rozdiel od teba, nehľadám výhovorky. Pre mňa je médium fakticky partner. Nikdy som nemal zábrany ísť do súkromných vecí. Samozrejme, že existuje hranica, ktorú neprekračujem, ale médiá sú mojím partnerom, som otvorený voči nim až na doraz a istým spôsobom médiá pre mňa plnia rovnakú funkciu, akú ty plníš voči klientom. Tým, že idem do hĺbky, tým, že ventilujem svoje traumy, tým, že ventilujem to, čo ma trápi, akoby som podstupoval nejaký zvláštny typ terapie.

Myslím, že v tom do značnej miery hrá rolu náhoda. Ja som sa napríklad stal naozaj verejnou osobou v novembri '89, keď som spoluzakladal Verejnú spoločnosť proti násiliu, ktorá bola hýbatelkou zmien po novembri '89. Ale veď keby som nebol práve vtedy u mamky, keby môj syn nezdvihol telefón a nevyočul si Miloša Žiaka, ako hovorí: „Povedz tatkovi, nech je o piatej v Umeleckej besede,“ tak tam nie som. To, že som tam bol, bol kľúčový okamih a od toho sa odvíjalo všetko ostatné, ale treba dodať, že som musel mať v sebe niečo, čo ma hnalo ísť do takýchto situácií. Keď rekapitulujem svoj verejný a profesionálny život, tak posledných päťdesiat rokov som vždy hral rolu konceptora, nadnesene

povedané lídra maličkých tímov, ktoré na niečom pracovali. Ale v pomeroch veľkej spoločenskej zmeny sa mierne zmenilo aj teritórium, kde som lídroval. Nelídroval som na základe svojho rozhodnutia ani nie na základe demokratických volieb, ale na základe situačnej voľby malej skupinky ľudí, ktorí sa v tejto situácii pohybovali v prvej línii. Od toho náhodne prijatého telefonátu sa odvíja najkľúčovejšie obdobie môjho osobného života. Neviem, aká bola tvoja cesta, ale keby súčasťou cesty v mojom prípade nebolo aj to, že som mal za sebou nejakú prácu, výsledky, že som mal v sebe nejaký motor, ktorý neviem odkiaľ pochádza, že som mal partiu ľudí, s ktorými sme čosi robili, tak by bolo všetko inak. Sú tam okolnosti, ktoré sa dajú ťažko uchopiť, ťažko opísať, ale výsledkom mojej cesty je, že keď píšem, hovorím, prednášam, tak ma počúva viac ľudí, ako keby som sa pohyboval iba v malom pracovnom tíme či v rodine. No a ako to bolo u teba?

- PP — No neviem, či som verejná osoba... Ale asi áno, pohybujem sa na hranici medzi odbornosťou, čo je psychoterapia a vývoj detí, a verejnými otázkami týkajúcimi sa detí a rodín. V podstate aj moja odborná kariéra začala na tejto hranici, keď som sa v USA stretol s literatúrou a priamo so zneužívanými deťmi. Po návrate som sa rozhodol tej problematike venovať, v tom čase

sa o tom začínalo u nás rozprávať, ale ešte stále sa do veľkej miery popieralo, že vôbec existuje. A tak som po skončení štúdia a dvoch rokoch na klinike možno prekvapivo odišiel do neziskovky a založil s pár ľuďmi Linku bezpečia pre ohrozené deti. No a tým som sa ocitol v permanentnej konfrontácii so štátom a so systémom.

- FG — Tu je v podstate základný rozdiel medzi našimi cestami do verejného priestoru.

- PP — Myslím, že tvoja sila je v autentickosti, a to je základ aj pri mojej práci. Nemusím byť super teoretik, nemusím byť super vedec. Niekedy mám pocit, že niektoré veci nemám vôbec nashudované, že sa iba inšpirujem, pozerám videá, premýšľam o niečom, prečítam si kúsok z nejakej knihy. A keď prednášam a občas úprimne poviem, že neviem, či som niečo niekde čítal alebo som to napísal, poslucháči sa smejú, pretože si myslia, že je to vtip. Prejavom autentickosti je, že sa snažím mať rád svojich klientov. Ak by som ich nemal rád, bol by problém, hovorí sa tomu negatívny protiprenos, ktorý by som mal riešiť. Je to pre mňa aj pre klienta prekážka. Ty máš veľmi rád ľudí, tvoja autentickosť súvisí s tým – a to ma zaujíma –, že od začiatku, skôr než si vstúpil do verejného života, ti viac záleží na celku ako na sebe samom.

— FG — Skutočne mi záleží na sebe až v druhom rade. To ma sprevádza celý život, ktorý dokážem reflektovať. Možno je v tom trošku aj veľkého ega, vidím sa v druhých ľuďoch, vidím sa vo vzťahoch. Keby som v očiach ľudí, s ktorými sa rozprávam, ktorých počúvam, s ktorými robím, videl niečo ako pohrdanie, odstup, neúctu, stopol by som to. Potrebujem súzvuk ľudí. Mám s tebou spoločné aj to, že žijem medzi knihami a v knihách, ale čítam diagonálne. Už v mladosti, keď som začínal koketovať s literatúrou, mi niekedy stačili dve-tri vety, jedna strana, jeden pojem, aby sa vo mne rozvinula nejaká asociatívna nadstavba, a už som nepotreboval tú knižku ďalej čítať, lebo som už googlil vo vlastnej hlave. Vravíš, že mám rád ľudí. Hovorí sa to o mne. Mám rád ľudí – s výnimkou tých, ktorí ma serú. A môžem ti povedať, že ma serie dosť ľudí. Mimochodom, takisto mnohých seriem, ako som mal neraz možnosť pocítiť na vlastnej koži. To ego vo mne sa potom pýtalo: Čo ti vadí, človeče? Veď hovorím otvorene a nemám zlý úmysel!

— PP — Verím. Čo sa týka čítania, sme si podobní. Nejaká veta, nejaká teória ma inšpiruje a potom ju prednášam ako teóriu toho autora, aj keď to on možno ani tak nemyslel. Je to mierne zavádzajúce. Hovorím študentom, neberte to úplne vážne, berte to ako inšpiráciu, premýšľajte, pretože mňa nezaujímá memorovanie vecí. A z toh-